

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 23. januarja 2019*

„Predhodno odločanje – Državne pomoči – Obstoječe pomoči in nove pomoči – Opredelitev – Uredba (ES) št. 659/1999 – Člen 1(b)(iv) in (v) – Načeli pravne varnosti in varstva legitimnih pričakovanj – Uporabnost – Subvencije, dodeljene pred liberalizacijo trga, ki je bil prvotno zaprt za konkurenco – Odškodninska tožba, ki jo proti državi članici vložijo konkurent družbe prejemnice“

V zadevi C-387/17,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Corte suprema di cassazione (kasacijsko sodišče, Italija) z odločbo z dne 10. aprila 2017, ki je na Sodišče prispela 28. junija 2017, v postopku

Presidenza del Consiglio dei Ministri

proti

Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi R. Silva de Lapuerta, podpredsednica Sodišča v funkciji predsednice prvega senata, A. Arabadžiev (poročevalec), E. Regan, C. G. Fernlund in S. Rodin, sodniki,

generalni pravobranilec: N. Wahl,

sodni tajnik: R. Schiano, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 7. junija 2018,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA M. Contaldi, P. Canepa, V. Roppo in S. Sardano, avvocati,
- za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, skupaj z G. De Bellisom, avvocato dello Stato,
- za francosko vlado J. Bousin, P. Dodeller, D. Colas in R. Coesme, agenti,
- za Evropsko komisijo P. Stancanelli in D. Recchia, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 13. septembra 2018

* Jezik postopka: italijanščina.

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 1(b)(iv) in (v) Uredbe Sveta (ES) št. 659/1999 z dne 22. marca 1999 o določitvi podrobnih pravil za uporabo člena [108 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 339), člena 93(3) Pogodbe EGS (ki je po spremembi postal člen 88(3) ES, ta pa člen 108(3) PDEU) ter načel pravne varnosti in varstva legitimnih pričakovanj.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru postopka med Presidenza del Consiglio dei Ministri (predsedstvo sveta ministrov, Italija) in družbo Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA (v nadaljevanju: FTDM) v zvezi z zahtevo za povračilo škode, ki naj bi jo ta družba utrpela zaradi dodeljevanja – od leta 1976 do leta 1980 – subvencij družbi Tirrenia di Navigazione SpA (v nadaljevanju: Tirrenia), ki je družbi FTDM konkurenčna.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Člen 1 Uredbe št. 659/1999, naslovljen „Opredelitve“, je določal:

„V tej uredbi:

[...]

(b) ‚veljavna [obstoječa] pomoč‘ pomeni:

[...]

(iv) pomoč, za katero se šteje, da je veljavna [obstoječa] na podlagi člena 15;

(v) pomoč, za katero se šteje, da je veljavna [obstoječa], ker je mogoče ugotoviti, da takrat, ko se je začela izvajati, ni bila pomoč, pozneje pa je postala pomoč zaradi razvoja skupnega trga in je država članica ni spremenila. Če nekateri ukrepi postanejo pomoč zaradi liberalizacije dejavnosti s pravnimi predpisi Skupnosti, se takšni ukrepi ne štejejo kot veljavna [obstoječa] pomoč po datumu, določenem za liberalizacijo;

[...]“

- 4 Člen 15 te uredbe, naslovljen „Zastaranje“, je določal:

„1. Pooblastila Komisije zahtevati vračilo pomoči imajo desetletni zastaralni rok.

2. Zastaralni rok začne teči na dan, ko se nezakonita pomoč dodeli upravičencu kot individualna pomoč ali pomoč iz sheme pomoči. Kakršen koli ukrep glede nezakonite pomoči, ki ga sprejme Komisija ali država članica na zahtevo Komisije, prekine zastaralni rok. Po vsaki prekinitvi začne rok teči znova. Zastaranje se zadrži tako dolgo, dokler je odločba Komisije v postopku pred Sodiščem Evropskih skupnosti.

3. Kakršna koli pomoč, pri kateri je zastaralni rok iztekel, se šteje kot veljavna [obstoječa] pomoč.“

Italijansko pravo

- 5 Subvencije iz postopka v glavni stvari so bile na podlagi legge n 684 – Ristrutturazione dei servizi marittimi di preminente interesse nazionale (zakon št. 684 o prestrukturiranju služb za pomorski promet pretežno nacionalnega interesa) z dne 20. decembra 1974 (GURI št. 336 z dne 24. decembra 1974, v nadaljevanju: zakon št. 684) dodeljene družbi Tirrenia, ki je podjetje za plovbo in je družbi FTDM konkurenčna.

- 6 Člen 7 zakona št. 684 določa:

„Minister, pristojen za trgovsko mornarico, lahko po posvetovanju z ministrom za finance in ministrom za podjetja z državno soudeležbo dodeli subvencije za opravljanje storitev iz predhodnega člena s sklenitvijo *ad hoc* letnih sporazumov.

Subvencije iz predhodnega odstavka morajo zagotavljati, da se storitve v triletnem obdobju opravljajo v uravnoteženih gospodarskih razmerah. Te subvencije se predhodno določijo na podlagi neto prihodkov, amortizacije naložb, obratovalnih in organizacijskih stroškov ter stroškov financiranja.

[...]“

- 7 Člen 8 zakona št. 684 določa:

„Storitve prevozov med celino ter večjimi in manjšimi otoki iz člena 1(c) in morebitna podaljšanja, ki so potrebna iz tehničnih ali gospodarskih razlogov, morajo zagotavljati zadovoljitev potreb v zvezi z gospodarskim in socialnim razvojem zadevnih dežel in zlasti območja Mezzogiorno.

Minister, pristojen za trgovsko mornarico, lahko zato po posvetovanju z ministrom za finance in ministrom za podjetja z državno soudeležbo dodeli subvencije za opravljanje navedenih storitev s sklenitvijo *ad hoc* sporazuma za obdobje dvajsetih let.“

- 8 Člen 9 zakona št. 684 določa:

„Sporazum iz predhodnega člena mora vsebovati:

- (1) seznam povezav, ki jih je treba zagotoviti;
- (2) pogostost vsake povezave;
- (3) vrste plovil, ki se uporabljajo za posamezno povezavo;
- (4) subvencijo, ki mora biti določena na podlagi neto prihodkov, amortizacije naložb, obratovalnih in organizacijskih stroškov ter stroškov financiranja.

Vsako leto se do 30. junija opravi prilagoditev subvencije, ki se izplača za navedeno leto, če se je v preteklem letu vsaj ena od ekonomskih postavk iz sporazuma spremenila za več kot dvajsetino vrednosti, ki se je upoštevala pri določitvi predhodne subvencije.“

- 9 Člen 18 zakona št. 684 določa:

„Finančno breme, ki je posledica izvajanja tega zakona, se v višini 93 milijard lir pokrije s sredstvi, ki so že predvidena v točki 3061 načrta odhodkov ministrstva, pristojnega za trgovsko mornarico, za proračunsko leto 1975, in s sredstvi, ki bodo v ustrezni točki predvidena za naslednja proračunska leta.“

10 Člen 19 zakona št. 684 določa:

„Minister, pristojen za trgovsko mornarico, s soglasjem ministra za finance izplačuje do odobritve sporazumov, določenih v tem zakonu, predujme v obliki mesečnih obrokov za pretekli mesec, katerih vsota ne presega [devetdeset] odstotkov celotnega zneska, navedenega v členu 18.“

11 Člen 7 dekreta predsednika republike št. 501 z dne 1. junija 1979 (GURI št. 285 z dne 18. oktobra 1979), ki je bil sprejet za izvajanje zakona št. 684, natančneje določa, da se predujmi iz člena 19 navedenega zakona nakazujejo družbam, ki opravljajo storitve v pretežno nacionalnem interesu, do registracije aktov o sklenitvi novih sporazumov pri Corte dei conti (računsko sodišče, Italija).

Spor o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

12 Kot izhaja iz sodb z dne 13. junija 2006, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391), in z dne 10. junija 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335), sta FTDM in Tirrenia podjetji za pomorski prevoz, ki sta v 70. letih dvajsetega stoletja zagotavljali redne pomorske povezave med celinsko Italijo ter otokoma Sardinijo in Sicilijo.

13 Družba FTDM je leta 1981 pri Tribunale di Napoli (sodišče v Neaplju, Italija) proti družbi Tirrenia vložila tožbo za povračilo škode, ki naj bi jo utrpela zaradi politike nizkih cen, ki jo je zadnjenavedena izvajala v letih od 1976 do 1980. Družba FTDM je trdila, da je družba Tirrenia zlorabljala svoj prevladujoči položaj na zadevnem trgu s tem, da je izvajala politiko cen, bistveno nižjih od lastnih stroškov, in sicer zaradi izplačila javnih subvencij ob kršitvi prava Unije.

14 Predlog družbe FTDM je bil zavrjen s sodbo Tribunale di Napoli (sodišče v Neaplju) z dne 26. maja 1993, ta pa je bila potrjena s sodbo Corte d'appello di Napoli (pritožbeno sodišče v Neaplju, Italija) z dne 13. decembra 1996.

15 Pritožbo, ki jo je zoper to sodbo vložil stečajni upravitelj družbe FTDM, glede katere se je medtem začel stečajni postopek, je Corte suprema di cassazione (kasacijsko sodišče, Italija) zavrnilo s sodbo z dne 19. aprila 2000, s katero je med drugim zavrnilo predlog pritožnika, naj se Sodišču predložijo vprašanja za predhodno odločanje v zvezi z združljivostjo zakona št. 684 s pravom Unije, z obrazložitvijo, da so bile z odločitvijo sodišč, ki so odločala o utemeljenosti zahtevka, spoštovaneupoštevne določbe in da je bila ta odločitev v skladu s sodno prakso Sodišča.

16 Stečajni upravitelj družbe FTDM je z aktom z dne 15. aprila 2002 pri Tribunale di Genova (sodišče v Genovi, Italija) vložil tožbo proti italijanski državi in predlagal, naj se ugotovi odgovornost te države z več vidikov: v njeni zakonodajni funkciji, ker je na podlagi zakona št. 684 dodelila pomoči, nezdržljive s Pogodbo EGP; v njeni sodni funkciji, ker s sodbo Corte di cassazione (kasacijsko sodišče) z dne 19. aprila 2000 ni izpolnila obveznosti, da bi Sodišču predložila vprašanja za predhodno odločanje o združljivosti zakona št. 684 s pravom Unije; in nazadnje, v njeni upravni funkciji, ker Corte suprema di cassazione (kasacijsko sodišče) ni obvestila o začetku postopka pri Evropski komisiji za ugotavljanje kršitev v zvezi s tem zakonom, s čimer ni izpolnila dolžnosti lojalnega sodelovanja z evropskimi institucijami.

17 Družba FTDM je s tožbo predlagala, naj se italijanski državi naloži, da ji kot odškodnino plača znesek v višini 9.240.000 EUR.

18 Tribunale di Genova (sodišče v Genovi) je 14. aprila 2003 pri Sodišču vložilo predlog za sprejetje predhodne odločbe. Na podlagi tega je bila izdana sodba z dne 13. junija 2006, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391).

- 19 Na podlagi te sodbe je Tribunale di Genova (sodišče v Genovi) s sodbo z dne 27. februarja 2009 ugotovilo, „da je podana kršitev države – njenih sodnih organov“, in z ločenim sklepom odredilo nadaljevanje postopka v zvezi z odškodninskim zahtevkom zaradi te kršitve. V tej fazi navedenega postopka je v negotovosti glede razlage prava Unije v zvezi z državnimi pomočmi zadevo ponovno predložilo Sodišču.
- 20 Sodišče je v sodbi z dne 10. junija 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335), odločilo, da je treba „[p]ravo Unije [...] razlagati tako, da subvencije, izplačane v okoliščinah iz spora o glavni stvari, na podlagi nacionalne zakonodaje, ki določa izplačilo predujmov pred odobritvijo sporazuma, pomenijo državno pomoč, če bi te subvencije lahko vplivale na trgovino med državami članicami in če izkrivljajo oziroma bi lahko izkrivljale konkurenco, kar mora preveriti nacionalno sodišče“.
- 21 Tribunale di Genova (sodišče v Genovi) je z odločbo z dne 30. julija 2012 predsedstvu sveta ministrov naložilo, naj družbi FTDM plača znesek v višini 2.330.355,78 EUR, povečan za prevrednotenje in zakonske obresti, kot povračilo škode, ki je zadnjenavedeni nastala zaradi nezakonitega ravnanja države v njeni sodni funkciji.
- 22 Ta odločba je bila primarno predmet pritožbe predsedstva sveta ministrov in podredno družbe FTDM.
- 23 Corte di appello di Genova (pritožbeno sodišče v Genovi, Italija) je s sodbo z dne 24. julija 2014 navedeno odločbo razveljavilo in vsebinsko odločilo o zadevi.
- 24 To sodišče je zavrnilo odškodninska zahtevka družbe FTDM, ki sta temeljila na odgovornosti italijanske države v njeni sodni in upravni funkciji, ugodilo pa je zahtevku, ki je temeljil na odgovornosti te države v njeni zakonodajni funkciji, ker je italijanski parlament sprejel zakon št. 684. Zato je navedeni državi naložilo, naj družbi FTDM plača znesek v višini 2.330.355,78 EUR, povečan za prevrednotenje in zakonske obresti, kot povračilo škode, ki jo je utrpela ta družba.
- 25 Corte di appello di Genova (pritožbeno sodišče v Genovi) je, natančneje, menilo, da subvencije, ki so bile dodeljene družbi Tirrenia, lahko vplivajo na trgovino med državami članicami, ker „bi poti, na katerih je delovala družba Tirrenia, zaradi geografske bližine lahko izkoriščali tudi prevozniki drugih držav članic (zlasti [Kraljevine Španije] in [Francoske republike]), ki pa so se znašli v nespodbudnih okoliščinah v primerjavi s to družbo“.
- 26 Poleg tega je to sodišče štelo, da je Komisija ugotovila prisotnost gospodarskih subjektov drugih držav članic na povezavah, na katerih je delovala družba Tirrenia, v Odločbi 2001/851/EGS z dne 21. junija 2001 o državnih pomočeh, ki jih je Italija dodelila pomorskemu podjetju Tirrenia di Navigazione (UL 2001, L 318, str. 9).
- 27 Navedeno sodišče je še ugotovilo, da ob upoštevanju velike vrednosti subvencij, ki so bile izplačane v zadevnih letih, in sicer okrog 400 milijard italijanskih lir (ITL), in dejstva, da je družba Tirrenia delovala tudi na mednarodnih povezavah, te subvencije spadajo tudi v prepovedano shemo tako imenovanih navzkrižnih subvencij.
- 28 V teh okoliščinah je Corte di appello di Genova (pritožbeno sodišče v Genovi) štelo, da bi bilo treba subvencije iz postopka v glavni stvari, ker niso bile odobrene pred začetkom veljavnosti Pogodbe EGS, šteti za nove pomoči, za katere velja obveznost priglasitve na podlagi člena 93(3) Pogodbe EGS, tako da je bilo kršeno pravo Unije, ker take priglasitve ni bilo.
- 29 Predsedstvo sveta ministrov je zoper to sodbo vložilo kasacijsko pritožbo pri predložitvenem sodišču, pri čemer je zlasti navedlo, da so bile subvencije, ki so bile dodeljene družbi Tirrenia, napačno opredeljene kot nove pomoči, in ne kot obstoječe pomoči.

- 30 Predložitveno sodišče najprej ugotavlja, da je treba pri pravni opredelitvi državne pomoči, dodeljene v okviru neliberaliziranega trga, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, kot obstoječe pomoči ali kot nove pomoči preučiti uporabo *ratione temporis* člena 1(b)(v) Uredbe št. 659/1999 in področje njegove uporabe.
- 31 Dalje, to sodišče poudarja pomen ene od značilnosti zadevnega trga, in sicer to, da ni liberaliziran. Tako meni, da je Sodišče prve stopnje Evropskih skupnosti v točki 143 sodbe z dne 15. junija 2000, Alzetta in drugi/Komisija (T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, od T-600/97 do T-607/97, T-1/98, od T-3/98 do T-6/98 in T-23/98, EU:T:2000:151), vzpostavilo načelo, v skladu s katerim je treba sistem pomoči, uveden na trgu, ki je bil prvotno zaprt za konkurenco, ob liberalizaciji tega trga obravnavati kot obstoječi sistem pomoči, in dodaja, da je Sodišče to načelo potrdilo v točkah od 66 do 69 sodbe z dne 29. aprila 2004, Italija/Komisija (C-298/00 P, EU:C:2004:240). Zato naj bi bilo treba pri pravni opredelitvi subvencij iz postopka v glavni stvari kot obstoječih pomoči ali kot novih pomoči preučiti tudi področje uporabe navedenega načela.
- 32 Predložitveno sodišče kljub temu tudi ugotavlja, da iz več zadev, ki so se nanašale na podjetja iz skupine Gruppo Tirrenia di Navigazione in v katerih so bile izdane sodba Sodišča z dne 10. maja 2005, Italija/Komisija (C-400/99, EU:C:2005:275), ter sodbi Splošnega sodišča z dne 20. junija 2007, Tirrenia di Navigazione in drugi/Komisija (T-246/99, neobjavljena, EU:T:2007:186), in z dne 4. marca 2009, Tirrenia di Navigazione in drugi/Komisija (T-265/04, T-292/04 in T-504/04, neobjavljena, EU:T:2009:48), izhaja, da je bilo ugotovljeno, da neobstoj liberalizacije trga pomorske kabotaže ne vpliva na opredelitev nekaterih ukrepov, obravnavanih v teh zadevah, kot obstoječih pomoči.
- 33 Predložitveno sodišče se nazadnje sprašuje, ali se člen 1(b)(iv) Uredbe št. 659/1999 v povezavi s členom 15 te uredbe uporablja za subvencije, ki so bile dodeljene pred začetkom veljavnosti navedene uredbe. Po mnenju tega sodišča iz sodbe z dne 16. aprila 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235), izhaja, da bi bilo te določbe mogoče uporabiti za dejansko stanje, do katerega je prišlo pred začetkom veljavnosti te uredbe.
- 34 V teh okoliščinah je Corte suprema di cassazione (kasacijsko sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:
- „1. Ali se za opredelitev navedene pomoči (kot ‚obstoječe‘ in torej ne ‚nove‘) uporablja, in pod katerimi pogoji, člen 1(b)(v) Uredbe [št. 659/1999], ki določa: ‚pomoč, za katero se šteje, da je veljavna [obstoječa], ker je mogoče ugotoviti, da takrat, ko se je začela izvajati, ni bila pomoč, pozneje pa je postala pomoč zaradi razvoja skupnega trga in je država članica ni spremenila. Če nekateri ukrepi postanejo pomoč zaradi liberalizacije dejavnosti s pravnimi predpisi Skupnosti, se takšni ukrepi ne štejejo kot veljavna [obstoječa] pomoč po datumu, določenem za liberalizacijo,‘ ali pa se uporablja, in pod katerimi pogoji, načelo (ki ima formalno drugačen obseg kot prej navedeno pozitivno pravo) – ki ga je določilo Splošno sodišče s sodbo z dne 15. junija 2000, Alzetta in drugi/Komisija (T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, od T-600/97 do T-607/97, T-1/98, od T-3/98 do T-6/98 in T-23/98, EU:T:2000:151, točka 143), in kolikor je pomembno za odločitev v obravnavani zadevi, potrdilo Sodišče s sodbo z dne 29. aprila 2004, Italija/Komisija (C 298/00 P, EU:C:2004:240, točke od 66 do 69) – v skladu s katero ‚[...] je treba sistem pomoči, uveden na določenem trgu, ki je bil prvotno zaprt za konkurenco, ob liberalizaciji tega trga obravnavati kot obstoječi sistem pomoči, ker se zanj v času uvedbe ni uporabljal člen 92(1) Pogodbe [EGS (postal člen 87(1) ES), ki je postal člen 107(1) PDEU], ki se glede na besedilo tega člena, ki se nanaša na prizadetost trgovine med državami članicami in posledice za konkurenco, uporablja samo v sektorjih, odprtih za konkurenco‘?
2. Ali pa se – prav tako za opredelitev zgoraj navedene pomoči – uporablja, in pod katerimi pogoji, člen 1(b)(iv) Uredbe [št. 659/1999], v skladu s katero je ‚veljavna [obstoječa]‘ ‚pomoč, za katero se šteje, da je veljavna [obstoječa] na podlagi člena 15‘ – to je predpis, ki določa desetletni zastaralni

rok za izterjavo nezakonito dodeljenih pomoči – ali pa se uporabljata, in pod katerimi pogoji (podobnimi načelu, zajetemu v navedenem predpisu pozitivnega prava, ali ne), načeli, ki ju je večkrat potrdilo Sodišče, in sicer načelo varstva legitimnih pričakovanj in načelo pravne varnosti?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 35 Predložitveno sodišče želi s prvim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je subvencije, ki so bile podjetju dodeljene pred datumom liberalizacije zadevnega trga, kakršne so te v postopku v glavni stvari, mogoče opredeliti kot obstoječe pomoči zgolj zaradi formalnega neobstoja liberalizacije navedenega trga ob njihovi dodelitvi.
- 36 V zvezi s tem je treba opozoriti, da morajo biti v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča za to, da se nacionalni ukrep opredeli kot državna pomoč, izpolnjeni vsi pogoji, navedeni v nadaljevanju. Prvič, intervencija mora biti državna ali iz državnih sredstev. Drugič, ta intervencija mora biti taka, da lahko vpliva na trgovino med državami članicami. Tretjič, z njo mora biti prejemniku podeljena selektivna prednost. Četrto, izkrivljati mora konkurenco ali groziti z izkrivljanjem konkurence (glej sodbo z dne 21. decembra 2016, Komisija/World Duty Free Group in drugi, C-20/15 P in C-21/15 P, EU:C:2016:981, točka 53).
- 37 Ob tem opozorilo je treba v primeru, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, v katerem zadevni trg še ni bil formalno odprt za konkurenco, preveriti, ali so zadevne subvencije ob dodelitvi pomenile državne pomoči, ker so izpolnjevale pogoja glede vpliva na trgovino med državami članicami in glede izkrivljanja konkurence.
- 38 V zvezi s tem je treba navesti, da se državna pomoč načeloma lahko sicer res šteje za obstoječo, ker je mogoče dokazati, da takrat, ko se je začela izvajati, ni bila pomoč, na primer zaradi neobstoja liberalizacije zadevnega trga, vendar je Sodišče že odločilo, da tak neobstoja liberalizacije še ne izključuje nujno, da bi ukrep pomoči lahko vplival na trgovino med državami članicami in izkrivljal konkurenco ali grozil z njenim izkrivljanjem (glej v tem smislu sodbo z dne 10. junija 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, točka 49).
- 39 Državna pomoč lahko namreč vpliva na trgovino med državami članicami in izkrivlja konkurenco ali grozi z njenim izkrivljanjem, čeprav je zadevni trg za konkurenco odprt le delno.
- 40 Za to, da bi državna intervencija ali intervencija iz državnih sredstev lahko vplivala na trgovino med državami članicami in izkrivljala konkurenco ali grozila z njenim izkrivljanjem, zadostuje, da je ob začetku izvajanja ukrepa pomoči na zadevnem trgu stanje učinkovite konkurence.
- 41 Kot je generalni pravobranilec poudaril v točki 67 sklepnih predlogov, v obravnavani zadevi na podlagi okoliščine, da je bil trg pomorske kabotaže iz postopka v glavni stvari s predpisi liberaliziran šele precej pozneje, kot so bile izplačane subvencije iz postopka v glavni stvari, ni mogoče izključiti, da so bile te subvencije pred to liberalizacijo državne pomoči, ki so izpolnjevale pogoje, na katere je bilo opozorjeno v točki 36 te sodbe.
- 42 V zvezi s tem je treba opozoriti, kot je razvidno iz točke 50 sodbe z dne 10. junija 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335), da ni mogoče izključiti, prvič, da je bila družba Tirrenia konkurentka podjetij iz drugih držav članic na zadevnih notranjih povezavah ter, drugič, da je bila takim podjetjem konkurentka na mednarodnih povezavah in da je – ob neobstoju ločenega

knjigovodstva za njene različne dejavnosti – obstajala nevarnost navzkrižnih subvencij, to pomeni nevarnost, da so bili prihodki od dejavnosti kabotaže, za katero je prejela subvencije iz postopka v glavni stvari, uporabljeni za dejavnosti, ki jih je opravljala na navedenih mednarodnih povezavah.

- 43 Tako je iz spisa, ki ga ima na voljo Sodišče, razvidno, da zadevni trg sicer ni bil formalno liberaliziran, vendar se zdi, da je bil ta trg v času dejanskega stanja spora o glavni stvari konkurenčen trg ter da so subvencije, ki so bile dodeljene družbi Tirrenia, lahko vplivale na trgovino med državami članicami in so izkrivljale konkurenco ali grozile z njenim izkrivljanjem.
- 44 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da če so subvencije iz postopka v glavni stvari ob dodelitvi spadale pod pojem „državne pomoči“, ker so izpolnjevale vse za to potrebne pogoje, zlasti da so lahko vplivale na trgovino med državami članicami in da so izkrivljale konkurenco ali grozile z njenim izkrivljanjem, kar mora preveriti predložitveno sodišče, teh ukrepov načeloma ni mogoče opredeliti kot obstoječo pomoč zgolj zaradi formalnega neobstoja liberalizacije navedenega trga.
- 45 Ob upoštevanju teh preudarkov je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da subvencij, ki so bile podjetju dodeljene pred datumom liberalizacije zadevnega trga, kakršne so te v postopku v glavni stvari, ni mogoče opredeliti kot obstoječe pomoči zgolj zaradi formalnega neobstoja liberalizacije navedenega trga ob njihovi dodelitvi, če so te subvencije lahko vplivale na trgovino med državami članicami in so izkrivljale konkurenco ali grozile z njenim izkrivljanjem, kar mora preveriti predložitveno sodišče.

Drugo vprašanje

- 46 Predložitveno sodišče se v okviru drugega vprašanja sprašuje, ali je treba v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, pri opredelitvi zadevnih subvencij kot obstoječih pomoči ali kot novih pomoči uporabiti člen 1(b)(iv) Uredbe št. 659/1999 ali pa se je treba opreti na načeli varstva legitimnih pričakovanj in pravne varnosti.
- 47 Najprej, v zvezi z možnostjo uporabe člena 1(b)(iv) te uredbe v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, je treba na prvem mestu poudariti, da je pojem „veljavna [obstoječa] pomoč“ iz te določbe očitno tesno povezan z vlogo ter funkcijami in posebnimi pooblastili, ki jih ima Komisija v okviru sistema nadzora državnih pomoči.
- 48 V zvezi s tem je treba opozoriti, da v skladu z navedeno določbo obstoječa pomoč pomeni vsako pomoč, za katero se šteje, da je obstoječa na podlagi člena 15 Uredbe št. 659/1999.
- 49 Člen 15(3) te uredbe določa, da se kakršna koli pomoč, pri kateri se je desetletni zastaralni rok iztekel, šteje za obstoječo pomoč.
- 50 Člen 15(2) navedene uredbe pa določa, da kakršen koli ukrep glede nezakonite pomoči, ki ga sprejme Komisija ali država članica na zahtevo Komisije, navedeni rok prekine in da začne ta rok po vsaki prekinitvi teči znova.
- 51 Iz besedila teh določb izhaja, da je opredelitev državne pomoči kot obstoječe v smislu člena 1(b)(iv) te uredbe načeloma odvisna od tega, ali je Komisija sprejela ukrepe v zvezi z zadevno pomočjo v zastaralnem roku ali ne.
- 52 Poleg tega člen 15(1) Uredbe št. 659/1999 določa, da imajo pooblastila Komisije zahtevati vračilo pomoči desetletni zastaralni rok.
- 53 Na drugem mestu je treba poudariti, da imajo nacionalna sodišča v okviru sistema nadzora državnih pomoči posebno vlogo in da so nekoliko neodvisna od Komisije, zlasti pri odločanju o odškodninski tožbi, kadar odločba Komisije ni bila sprejeta.

- 54 V zvezi s tem v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča velja, da je izvajanje sistema nadzora na eni strani naloženo Komisiji in na drugi strani nacionalnim sodiščem, ki imajo dopolnjujočo, vendar ločeno vlogo (sodba z dne 21. novembra 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, točka 27 in navedena sodna praksa).
- 55 Natančneje, za presojo združljivosti ukrepov pomoči s skupnim trgom je izključno pristojna Komisija, ki deluje pod nadzorom sodišč Unije, medtem ko so za varovanje pravic pravnih subjektov v primeru kršitve obveznosti predhodne priglasitve državnih pomoči Komisiji, ki je določena v členu 93(3) Pogodbe EGS, pristojna nacionalna sodišča (glej v tem smislu sodbo z dne 5. oktobra 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, točka 38).
- 56 Nacionalna sodišča lahko pri izpolnjevanju svoje naloge ugodijo zahtevkom za povračilo škode, ki konkurentom prejemnice nastane zaradi nezakonite državne pomoči.
- 57 Kot je generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točkah 82 in 84 sklepnih predlogov, ta sodišča v okviru takih odškodninskih tožb pri izvajanju svojih funkcij varovanja pravic pravnih subjektov namreč uživajo določeno neodvisnost od ravnanja Komisije, tako da je možnost zahtevanja odškodnine načeloma neodvisna od kakršnega koli vzporednega postopka preiskave, ki ga v zvezi z zadevno pomočjo vodi Komisija.
- 58 V zvezi s tem formalni postopek preiskave državnih pomoči, ki ga začne Komisija, v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča nacionalnih sodišč ne sme odvezati dolžnosti varovanja pravic pravnih subjektov pri morebitnih kršitvah člena 93(3) Pogodbe EGS (sodba z dne 21. novembra 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, točka 32).
- 59 Prav tako je treba v zvezi s stopnjo neodvisnosti nacionalnih sodišč opozoriti, da odločba Komisije o razglasitvi pomoči, ki ni bila priglašena, za združljivo z notranjim trgom ne vodi do naknadne pravne ureditve izvršilnih aktov, ki so neveljavni, ker so bili sprejeti v nasprotju s prepovedjo iz te določbe, saj bi v nasprotnem primeru prišlo do poseganja v neposredni učinek zadnjega stavka člena 93(3) Pogodbe EGS in kršitev interesov pravnih subjektov, ki jih morajo varovati nacionalna sodišča. Vsakršna drugačna razlaga bi zadevno državo članico spodbujala h kršitvi navedene določbe in ji odvzela polni učinek (sodba z dne 5. oktobra 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, točka 41 in navedena sodna praksa).
- 60 Če torej tožeča stranka pri nacionalnem sodišču uspe dokazati, da je zaradi prezgodnjega izvajanja državne pomoči in, natančneje, zaradi nezakonite časovne prednosti, ki je bila pri tem dodeljena upravičencu, utrpela škodo, je odškodninski tožbi načeloma mogoče ugoditi, tudi če bi Komisija v trenutku, ko nacionalno sodišče odloča o zahtevku, zadevno pomoč že odobrila.
- 61 Iz preudarkov, navedenih v točkah od 47 do 60 te sodbe, izhaja, da je treba ob upoštevanju vloge, ki jo imajo nacionalna sodišča v sistemu nadzora državnih pomoči, in ravni njihove neodvisnosti od Komisije, zlasti pri odločanju o odškodninskih tožbah, kadar odločba Komisije ni bila sprejeta, ugotoviti, kot je generalni pravobranilec poudaril v točki 91 sklepnih predlogov, da je s potekom desetletnega zastaralnega roka iz člena 15(1) Uredbe št. 659/1999 zgolj omejeno trajanje pooblastil Komisije v zvezi z izterjavo državnih pomoči.
- 62 Zato potek zastaralnega roka iz člena 15(1) Uredbe št. 659/1999 ne more voditi do retroaktivne pravne ureditve nezakonitih državnih pomoči zgolj zato, ker te postanejo obstoječe pomoči v smislu člena 1(b)(v), ter posledično odškodninski tožbi, ki jo proti zadevni državi članici vložijo pravni subjekti in konkurenti, ki so bili zaradi dodelitve nezakonite pomoči prizadeti, ne more odvzeti vsakršne pravne podlage.

- 63 Vsakršna drugačna razlaga bi zmanjšala obseg obveznosti priglasitve ukrepov pomoči, ki bremenijo države članice, in tako členu 93(3) Pogodbe EGS odvzela polni učinek, zlasti zato, ker ta določba ne vsebuje nobenega sklicevanja na vlogo ter posebne funkcije in pooblastila Komisije.
- 64 V zvezi z dvomi predložitvenega sodišča, ki izhajajo iz sodbe z dne 16. aprila 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235), in ki se nanašajo na uporabo člena 1(b)(iv) Uredbe št. 659/1999 pri opredelitvi subvencij iz postopka v glavni stvari kot obstoječe pomoči ali kot nove pomoči, je treba poudariti, kot je generalni pravobranilec navedel v točki 102 sklepnih predlogov, da se zadeva, v kateri je bila izdana ta sodba, ni nanašala na odškodninsko tožbo, temveč na vprašanje, ali je treba nacionalne določbe, s katerimi so vzpostavljeni privilegiji, ki morebiti niso združljivi s pravili prava Unije o državnih pomočeh, priglasiti v smislu člena 88(3) ES, in če je odgovor pritrdilen, ali je treba uporabo teh določb odkloniti.
- 65 Zato se pri ugotovitvi, da je opredelitev pojma „veljavna [obstoječa] pomoč“ iz člena 1(b)(iv) Uredbe št. 659/1999 mogoče uporabiti v okviru odškodninske tožbe, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, na to sodno prakso ni mogoče opreti.
- 66 Poleg tega je treba opozoriti, da Uredba št. 659/1999, ker vsebuje postopkovna pravila, ki se uporabljajo za vse upravne postopke na področju državnih pomoči, ki potekajo pred Komisijo, kodificira in potrjuje prakso Komisije na področju preiskave državnih pomoči ter ne vsebuje nobene določbe o pooblastilih in obveznostih nacionalnih sodišč, za katere se še vedno uporabljajo določbe Pogodbe, kot jih razlaga Sodišče (glej v tem smislu sodbo z dne 5. oktobra 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, točki 34 in 35).
- 67 Iz navedenih preudarkov izhaja, da opredelitve pojma „veljavna [obstoječa] pomoč“ iz člena 1(b)(iv) Uredbe št. 659/1999 ni mogoče uporabiti v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari.
- 68 Dalje, v zvezi z možnostjo sklicevanja na načelo varstva legitimnih pričakovanj je treba poudariti, da se na to načelo ne more sklicevati oseba, ki je kršila veljavno pravo (glej v tem smislu sodbo z dne 14. julija 2005, ThyssenKrupp/Komisija, C-65/02 P in C-73/02 P, EU:C:2005:454, točka 41).
- 69 Kot je generalni pravobranilec navedel v točki 109 sklepnih predlogov, ta ugotovitev velja še toliko bolj za državne subjekte, ki so dodelili državno pomoč in pri tem kršili postopek iz člena 93(3) Pogodbe EGS.
- 70 Iz tega izhaja, da se državni subjekti v primeru, v katerem so bile subvencije dodeljene v nasprotju z obveznostjo predhodne priglasitve iz člena 93(3) Pogodbe EGS, ne morejo sklicevati na načelo varstva legitimnih pričakovanj (glej v tem smislu sodbo z dne 15. decembra 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, EU:C:2005:774, točka 104).
- 71 Nazadnje, v zvezi z uporabo načela pravne varnosti v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, je treba opozoriti, da so zastaralni roki na splošno namenjeni zagotavljanju pravne varnosti (sodba z dne 13. junija 2013, Unanimes in drugi, od C-671/11 do C-676/11, EU:C:2013:388, točka 31). Da bi bili ti roki v skladu z namenom zagotavljanja pravne varnosti, pa morajo biti določeni vnaprej in vsaka uporaba zastaralnega roka „po analogiji“ mora biti za upravičenca dovolj predvidljiva (glej v tem smislu sodbo z dne 5. maja 2011, Ze Fu Fleischhandel in Vion Trading, C-201/10 in C-202/10, EU:C:2011:282, točka 32 in navedena sodna praksa).
- 72 Ker na tem področju ne obstajajo predpisi Skupnosti, se v zvezi s tem v skladu z notranjim pravnim redom vsake države članice določijo pristojna sodišča in uredijo postopkovna pravila za tožbe pred sodišči, ki naj bi zagotovila varstvo pravic, ki jih imajo pravni subjekti na podlagi prava Skupnosti, pri čemer ta pravila, prvič, ne smejo biti manj ugodna od pravil, ki se nanašajo na pravice, ki izhajajo iz

notranjega pravnega reda (načelo enakovrednosti), in drugič, v praksi ne smejo onemogočati ali čezmerno oteževati izvrševanja pravic, ki jih podeljuje pravni red Skupnosti (načelo učinkovitosti) (sodba z dne 5. oktobra 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, točka 45).

- 73 Tako so edina pravila o zastaranju, ki se uporabljajo v obravnavani zadevi, pravila nacionalnega prava, ki se razlagajo ob upoštevanju načel učinkovitosti in enakovrednosti.
- 74 V tem okviru bi bilo v nasprotju z načelom pravne varnosti, če bi za odškodninsko tožbo, ki jo proti zadevni državi članici vloži konkurent družbe, ki je prejemnica državnih pomoči, po analogiji uporabili desetletni zastaralni rok iz člena 15(1) Uredbe št. 659/1999.
- 75 Pravnemu subjektu namreč ni mogoče naložiti zastaralnega roka, predpisanega z določbo, katere namen je zgolj omejiti trajanje pooblastil Komisije v zvezi z izterjavo državnih pomoči. Potek takega roka ne more biti ovira za začetek uveljavljanja odgovornosti države pred nacionalnim sodiščem zaradi kršitve obveznosti predhodne priglasitve iz člena 93(3) Pogodbe EGS.
- 76 Ob upoštevanju navedenih preudarkov je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 1(b)(iv) Uredbe št. 659/1999 razlagati tako, da se ne uporablja za položaj, kakršen je ta v postopku v glavni stvari. Ker so bile subvencije iz postopka v glavni stvari dodeljene v nasprotju z obveznostjo predhodne priglasitve iz člena 93 Pogodbe EGS, se državni subjekti ne morejo sklicevati na varstvo legitimnih pričakovanj. V položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, v katerem konkurent družbe prejemnice vloži odškodninsko tožbo proti državi članici, načelo pravne varnosti ne omogoča, da se tožeči stranki po analogiji naloži zastaralni rok, kakršen je ta iz člena 15(1) te uredbe.

Stroški

- 77 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

- 1. Subvencij, ki so bile podjetju dodeljene pred datumom liberalizacije zadevnega trga, kakršne so te v postopku v glavni stvari, ni mogoče opredeliti kot obstoječe pomoči zgolj zaradi formalnega neobstoja liberalizacije navedenega trga ob njihovi dodelitvi, če so te subvencije lahko vplivale na trgovino med državami članicami in so izkrivljale konkurenco ali grozile z njenim izkrivljanjem, kar mora preveriti predložitveno sodišče.**
- 2. Člen 1(b)(iv) Uredbe Sveta (ES) št. 659/1999 z dne 22. marca 1999 o določitvi podrobnih pravil za uporabo člena [108 PDEU] je treba razlagati tako, da se ne uporablja za položaj, kakršen je ta v postopku v glavni stvari. Ker so bile subvencije iz postopka v glavni stvari dodeljene v nasprotju z obveznostjo predhodne priglasitve iz člena 93 Pogodbe EGS, se državni subjekti ne morejo sklicevati na varstvo legitimnih pričakovanj. V položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, v katerem konkurent družbe prejemnice vloži odškodninsko tožbo proti državi članici, načelo pravne varnosti ne omogoča, da se tožeči stranki po analogiji naloži zastaralni rok, kakršen je ta iz člena 15(1) te uredbe.**

Podpisi